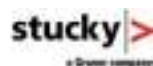

PREKOGRANIČNI ASPEKTI I ZAKLJUČCI I PREPORUKE Beograd, 4.7.2017.

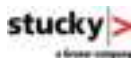
Sadržaj

- I PREKOGRANIČNI ASPEKTI UPRAVLJANJA VODNIM RESURSIMA
  - Potencijalni izvori neusaglašenosti
  - Međunarodno-pravni aspekti prekograničnog upravljanja vodnim resursima
- II ZAKLJUČCI I PREPORUKE

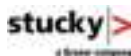
Potencijalni izvori neusaglašenosti (Crna Gora)

- **Crna Gora** je u situaciji da razvija svoju infrastrukturu za proizvodnju električne energije, u najvećoj meri, nezavisno od drugih država.
- Njen izabrani scenario ne stvara ozbiljnu neusaglašenost sa drugim razvojnim planovima u istom sektoru.
- Moguće je da će biti potrebno preduzeti određene **mere predostrožnosti i koordinacije** sa drugim državama (koje se nalaze nizvodno) tokom faze eksploatacije, ali ovo ne ugrožava opravdanost izabranih projekata.

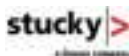
Potencijalni izvori neusaglašenosti (BiH – Srbija)

- Razvojne strategije Srbije i BiH, s druge strane, iskazuju značajnu neusklađenost duž srednjeg i donjeg dela toka reke Drine.
- BiH ne planira da gradi nijednu novu hidroelektranu duž ovog poteza reke, dok se **Srbija tu odlučila za izgradnju četiri HE** (to su „Rogačica“, „Tegare“, „Dubravica“ i „Kozluk“).
- Očigledno je da razvojne namere ovde nisu usklađene.
- U ovoj fazi to nije kritično, budući da cilj projekta nije da se postigne savršeno uravnoteženo stanje u celom slivu reke Drine.

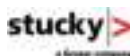
Međunarodno-pravni aspekti upravljanja prekograničnim vodnim resursima

- Različiti činioci koji determinišu saradnju država ....
- Proces EU integracija (sličnosti i razlike) ....
- Status u MEAs (sličnosti i razlike) ...
- ...

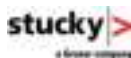
Status u MEAs

- Njujorška konvencija o vodama ....
- Pariski sporazum ...
- Procena uticaja, Arhuska konvencije, ...
- Sve tri države su potpisnice Espoo konvencije i Arhuske konvencije, ali BiH nije potpisnik Protokola o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu uz Espoo konvenciju.

- BiH i Crna Gora nisu potpisnice Kijevskog PRTR protokola.

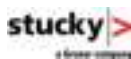
Status u MEAs

- Ugovor o energetske zajednici ...
- Bilateralni sporazumi ....

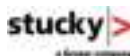
Neka otvorena pitanja

- Kapaciteti nadležnih institucija ...
- Koordinacija među nadležnim subjektima ...
- Finansiranje u sektoru voda i životne sredine ...
- Implementacija procedure prekograničnih konsultacija u vezi sa pripremom i usvajanjem projekata koji mogu da imaju prekogranični uticaj, tj. pripremom i razvojem strateških dokumenata, zahteva, između ostalog, učešće javnosti.
- Teškoće u obezbeđivanju učešća javnosti ...

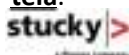
Neka otvorena pitanja

- Pitanje **usklađenosti strateških dokumenata** koji se odnose na upravljanje vodnim resursima, prostorno planiranje i izgradnju sa strateškim dokumentima u drugim oblastima, zahteva znatno intenzivniju saradnju između nadležnih institucija i drugih subjekata.
- Organizacija zadataka koji se odnose na **mere prevencije i reagovanje u vanrednim situacijama** ...
- **Izgradnja novih hidroelektrana** zahtevaće regulisanje odnosa među zainteresovanim subjektima ...

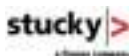
Rešenja (i iskustva drugih)

- **Princip pravičnog i razumnog korišćenja i učešća u korišćenju međunarodnih vodnih resursa** se smatra univerzalno prihvaćenim pravilom, koje je takođe eksplicitno podržano odredbama relevantnih međunarodnih sporazuma.
- Propisan je (...) **spisak kriterijuma** na osnovu kojih može da se definiše šta predstavlja "pravična i razumna podela".
- Povezan sa ovim je i **princip zabrane nanošenja štete** aktivnostima izvršenim na teritoriji jedne države imovini i licima na teritoriji druge države, kao i određeni drugi principi.
- Pored toga, za upotrebu prekograničnih vodnih resursa država u slivu reke Drine takođe mogu da budu od značaja **običajna pravila**, kao i **pravna praksa raznih međunarodnih pravnih i arbitražnih tela**.

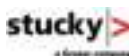
Predlozi (i iskustva drugih)

- Države u slivu moraju da nastavie sa svojim aktivnostima koje se odnose na **ratifikaciju (usvajanje) međunarodnih multilateralnih sporazuma** kojih nisu potpisnice.
- U svetlu gore navedenog neophodno je započeti, odnosno intenzivirati, aktivnosti usmerene na sklapanje **bilateralnih sporazuma o saradnji ....**

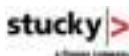
Predlozi (i iskustva drugih)

- U delu koji se odnosi na **proizvodnju električne energije**, u zavisnosti od načina regulisanja međunarodnih odnosa, biće **potrebno ugovorno regulisati pitanje usklađivanja aktivnosti** usmerenih na izgradnju novih i korišćenje postojećih hidroelektrana.
- U tom smislu, od izvesnog značaja može da bude iskustvo drugih država u praksi rešavanja pitanja povezanih sa zajedničkim korišćenjem hidroenergetskog potencijala pojedinih vodotokova, što takođe uključuje podelu proizvedene električne energije i drugih koristi koje proizlaze iz zajedničkog korišćenja prekograničnih vodnih resursa.

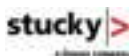
ZAKLJUČCI I PREPORUKE (1)

- **Roof Report i drugi izvještaji pripremljeni u okviru projekta** (IWRM) i okvir za prioritetna ulaganja (IPF) na nivou zemalja
- Mnoge preporuke su ponudjene u pogledu sliva reke Drine kroz pripremu tri IWRM i IPF izvještaja na nivou pojedinačnih zemalja.
- Postojeći krovni izvještaj je **usmjeren na glavne preporuke koje se odnose na scenarije razvoja ovog sliva**. **Iscrpan spisak svih prioriternih preporuka iz ovog projekta će biti obezbijedjen u završnoj verziji ovog izvještaja.**
- **Ciljevi razvojnih scenarija**...zaštita, obnavljanje i poboljšanje površinskih vodnih tijela i podzemnih voda sa ciljem barem postizanja njihovog "dobrog" statusa i tako da se podrže principi Okvirne direktive o vodama , te da se na taj način obezbijedi dovoljno vode za neometani i održivi razvoj društva uopšte u održivoj sredini.

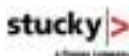
ZAKLJUČCI I PREPORUKE (2)

- Važno je da se naglasi značaj potrebe da se izgrade **akumulacije** u ovom slivu i da se one uključe u planiranja. Da bi se u budućnosti primjenilo predloženo rješenje, neophodno je da se rezervoare i dodijeli prostor u postojećim katastarskim i prostornim planovima, ovim treba da budu obuhvaćene i potencijalne lokacije za akumulacije koje još uvijek nisu prioritet u ovom slivu ...
- Pored ovoga, od ključne je važnosti da se izgrade **postrojenja za preradu otpadnih voda** i da se unaprijedi upravljanje čvrstim otpadom kako bi se rijeci Drini dala mogućnost da poboljša stanje kvaliteta svoje vode. ...

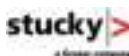
ZAKLJUČCI I PREPORUKE (3)

- Kada je u pitanju **izgradnja novih hidroelektrana** u slivu rijeke Drine, u odjeljku 2.3 navedeni su projekti koji sačinjavaju najpovoljniji razvojni scenario, zajedno sa dodatnim objašnjenjima koja su potrebna za odgovarajuće razumevanje rezultata koji su dobijeni na osnovu analize uz pomoć više kriterijuma.
- Važno je da se napomene da **četiri od svih hidroelektrana u odabranim scenarijima razvoja (HE "Dubravica", HE "Tegare", HE "Rogačica" i HE "Kozluk") predstavljaju hidroenergetski potencijal koji treba da dele** Republika Srbija i Republika Srpska (BiH).
- Medjutim, **ni jedna od ovih hidroelektrana nije uključena u najpovoljniji scenario razvoja za BiH.**
-
- Konsultant vjeruje da bi najpametnije rješenje za izgradnju ovih hidroelektrana bilo **udruživanje investitora iz obje zemlje, jer "asimetrična" izgradnja može da dovede do brojnih problema.**

ZAKLJUČCI I PREPORUKE (3)

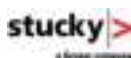
- Kao što je već navedeno u odjeljku 2.3, **odabrani razvojni scenariji obuhvataju izgradnju hidroelektrana što se može smatrati umjereno izvodljivim.**
- Ostaje problem hidroenergetskog potencijala koji treba da dele Republika Srbija i Republika Srpska (BiH). Zbog ovoga se preporučuje da sve strane koje su uključene treba **da usklade svoje interese u pogledu izgradnje hidroelektrana koje proizvode energiju na osnovu zajedničkog potencijala.**
-
- Takodje treba napomenuti da **tehnička dokumentacija koja je pripremljena za određene hidroelektrane nije uradjena na nivou potrebnom za donošenje krajnje odluke.**
- Za hidroelektrane duž srednje Drine, uradjena su **samo idejna rešenja**, te se veoma preporučuje priprema idejnih projekata.
-

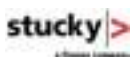
ZAKLJUČCI I PREPORUKE (4)

- Brojne mere su potrebne da bi se unapredila **mreža praćenja u slivu rijeke Drine**, uključujući i unapredjenje postojećih stanica, uspostavljanje novih (sa naglaskom na lokacijama na kojima su se i u prošlosti nalazile merne stanice) i napredak u smislu razmene podataka u slivu reke Drine.
- Već su na raspolaganju značajna **finansijska sredstva** iz budžeta više institucija koje su uključene u merenja u slivu reke Drine, određena sredstva će biti obezbeđena u okviru GEF SCCF projekata,
- Medjutim potrebno je da zemlje ulože dodatne napore i obezbijede **dodatna sredstva da bi se ova aktivnost dovršila**

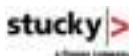
Preporuke – Sprečavanje poplava

- Delatnosti koje se odnose na upravljanje vodama u okviru sliva rjeke Drine treba da ozbiljno razmotre **tehnike vremenske prognoze u svom budućem planiranju**
- **Rad hidroelektrana i pražnjenje treba da bude koordinisan** izmedju zemalja u kojima se nalazi ovaj sliv kako bi se ublažili negativni uticaji nanosa i poplavnih talasa.

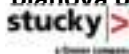
Preporuke - Mere prilagođavanja na klimatske promjene

- Potrebna **revizija i poboljšanje sistema praćenja u cijelom slivu** kako bi se omogućilo bolje otkrivanje uticaja klimatskih promjena
- Pripremiti **iscrpno istraživanje svih osjetljivosti** koje se odnose na klimatske promjene u cijelom slivu kako bi se utvrdile pojedinosti koje se odnose na područja koja su osjetljiva na klimatske promjene.
- **Podizanje svest javnosti** u okviru zainteresovanih strana u ovom slivu u pogledu mogućih uticaja koji se povezuju sa klimatskim promjenama i da se realizuju programi obuke i edukacija o mjerama prilagođavanja posebno u pogledu upotrebe vode i mjera štednje vode.

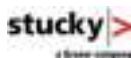
Preporuke – dalja razrada

- **Odrediti prioritet istraživanja u smislu izvodljivosti realizacije odabranih razvojnih scenarija**, za šta je potrebno barem sljedeće:
- Poboljšanje primjene zakona ... , Realizacija potpunog procesa javne rasprave ...
- **Izrada iscrpnih procena** koje se odnose na izvodljivost, procenu uticaja na životnu sredinu i procenu uticaja na društvo u pogledu pojedinih šema koje su podržane kao dio odabranog scenarija
- **Odabir i nalaganje niza mera ublažavanja** koje se odnose na životnu sredinu i društvo za svaku pojedinačnu šemu kako bi se uticaji tokom faze izgradnje i rada sveli na najmanju mjeru.
- Za odabrani scenario, osmisliti **da se projekti koje treba dovršiti identifikuju godinu za godinu i jasno prikazati razlike između planova preporučenog scenarija i početnog stanja.**

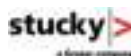
Preporuke - Razvoj hidroenergetskog potencijala

- **Sačiniti plan proširenja polaznih kapaciteta** kako bi se definisale mogućnosti za premeštanje kroz nova ulaganja u oblast hidro energije.
- Da se odredi **prioritet istraživanja u pogledu izvodljivosti realizacije odabranih scenarija razvoja.**
- Dalja istraživanja treba da se usredsrede prvenstveno na ulaganje i **odluke o finansiranju za specifičan skup projekata koji je odredjen za realizaciju.**
- Sljedeća faza pripreme projekta treba da budu **studije ekonomske i finansijske izvodljivosti koje su dovoljne da se podstakne finansiranje iz međunarodnih izvora.**
-
- Važno je da se Vlada i zainteresovani subjekti upoznaju sa procenama o tome šta se dobija od **finansiranja ugljenika**, kao i sa potrebnim studijama za obezbijedjenje takvog finansiranja.

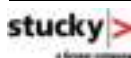
Preporuke - Praćenje stanja

- Opšti cilj razvoja mreže može da bude **razmena podataka uz satni vremenski razmak.**
-

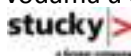
Preporuke - Upravljanje vodama

- Potrebno je **da se ubrza sprovođenje postojećih podzakonskih akata i standarda** i uskladjivanje postojećih podzakonskih akata, uključujući smernice i standarde.
- Zainteresovane strane treba da održavaju napore u pogledu **unaprijedjenja upravljanja čvrstim otpadom** uz pomoć odgovarajuće izgradnje sanitarnih deponija i povećanja udjela otpada koji se reciklira.
- Zainteresovane strane treba da ulože udružene napore kako bi se sprovela **izgradnja postrojenja za preradu otpadnih voda** u slivu rijeke Drine.

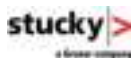
Preporuke - Prekogranična saradnja (model upravljanja vodnim resursima)

- **Održavanja i daljeg razvoja modela upravljanja vodnim resursima (WRM)** za sliv rijeke Drine, koji je izradjen u okviru ovog projekta koristeći WEAP softver – podrazumeva dalju saradnju
- Nastaviti sa razmenom podataka i informacija koji su potrebni za primenu modela ...
- **Uskladjivanje strukture modela i ulaznih podataka je potrebno za BiH i Srbiju.** Iako bi Crna Gora mogla da održava ovaj model nezavisno od druge dve zemlje, njen doprinos nizvodnim korisnicima modela je od izuzetnog značaja.
- **Odvojena primena modela** i razvoj od strane zemalja u kojima se nalazi ovaj sliv **ne bi podstakla integrisani pristup** upravljanju vodama u ovom slivu.

Preporuke - Prekogranična saradnja (model upravljanja vodnim resursima)

- Preporučuje se **izrada protokola za razmenu podataka** i informacija koje se odnose na model upravljanja vodnim resursima sliva rijeke Drine.
- Saradnja u pogledu razmene može da se odvija u različitim oblicima.
- **Povremeni sastanci na tehničkom nivou**, uz učestvovanje osoblja svih zainteresovanih strana koje radi na održavanju modela bi takodje bilo korisno.

HVALA NA PAŽNJI

“Sve su Drine ovog svijeta krive;

nikada se one neće moći sve ni potpuno ispraviti;

nikada ne smijemo prestati da ih ispravljamo.”

Ivo Andrić
(Znakovi pored puta)